

Hon har sitt arbete bland 900.000 visor

Fru Monica Lantz, Komministergården Högsjö, tillbringar tre dagar i veckan åt forskning och arbete med svenska visor. Hon är nämligen anställd i numera statliga Svenska Visarkivet i Stockholm, där inte mindre än 900.000 svenska visor finns upptecknade. Många av vistexterna är dock varianter, säger Monica Lantz. Litet provsmak på hennes forskningar fick Högsjöpensjonärerna uppleva häromdagen, då hon plockat fram en del gamla Vingåkersvisor till hösträffen och där hon med hjälp av maken, komminister Håkan Lantz, spelade och sjöng dem.

Initiativtagare till Svenska Visarkivet var på sin tid skeppsredare Sven Salén och Visans vänner, som han tillhörde. Salén finansierade verksamheten och upplät lokal till en början. Inte okände sörmlänningen Ulf Peder Olrog hade hand om arkivet de första åren. Som medhjälpare fick han snart Bengt Jonsson, som numera är arkivets chef. Ulf Peder Olrog kom sedan över till Sveriges radio, där han hade hand om folkmusiken.

AVHANDLING OM VISOR

Hur kommer det då sig att en Högsjöfru arbetar med svenska visor? Hon har alltid varit intresserad av musik och visor och när ett visseminarium utannonserades med bl.a. medverkan av Svea Jansson, begav hon sig dit. Svea Jansson är den som har den största repertoaren visor med cirka 1.000 sådana. Monica Lantz blev fascinerad av visorna och talade med docent Karl Ivar Hildeman om hon fick skriva sin trebetygsuppsats om svenska visor. Detta hade han inget emot, då han själv skrivit sin doktorsavhandling om ett visämne. Monica Lantz fick sitt ämne och satt och skrev något år på arkivet. Hon blev då tillfrågad om hon ville börja på deltid och jobbade på så sätt åren 1962-64. Och i år har Monica Lantz återupptagit sin deltids-sysselsättning på Svenska Visarkivet, som under tiden blivit statligt. Hon har dock under mellantiden fortsatt att ägna sig åt visor och bl.a. transkriberat radions inspelningar av ballader under ett par års tid.

ARBETAR- OCH STREJK-VISOR

Från början var det en samling entusiaster och idealister som ägnade sig åt att bevara de svenska visorna och i stort sett är samma personer kvar efter förstatligandet 1970, som gav medarbetarna större trygghet och ökade resurser.

Antalet texter uppgår som nämnts till 900.000. Arkivet ägnar sig i stor utsträckning åt inspelningsverksamhet för att rädda den folkmusik som finns. Just nu är en av huvuduppgifterna att samla in arbetarvisor och strejkvisor och för något år sedan ville man ha fram kvinnans roll i visorna.

UTGER BALLADER

Monica Lantz huvuduppgift är att svara för den förlagsmässiga utgivningen av "Sveriges medeltida ballader" med texter och kommentarer. Visarkivet har varit underbemannat varför

Fru Monica Lantz i Komministergården, Högsjö, bläddrar i häften om Vingåkersvisor.

Monica Lantz fått ägna sig åt andra uppgifter. Men nu har man fått personalförstärkning och Monica Lantz har fått tid till sina ballader. Första bandet beräknas bli klart i år men innan hela verket blir avslutat räknar hon med att det tar minst 10-12 år. Danmark har sina ballader utgivna och det arbetet har tagit 100 år. Finland, Island och Färöarna är också klara, medan Norge kommit ungefär lika långt som Sverige.

HALLER VISJOUR

Varje dag finns en viss tid, då Svenska Visarkivet har jour med mottagning för personliga besök eller svarar på telefonfrågningar och brev. Rätt roliga och värdefulla kontakter har man fått på detta sätt. Monica Lantz vill gärna att folk, som känner till personer som kan visor och låtar, hör av sig eller ger tips endera till henne eller Svenska Visarkivet. När det gäller musik behöver det inte vara enbart fol utan vilket instrument som helst.

RIK VISSKATT I VINGÅKER

Dalarna är utan tvivel den folkloristiska högborgen i vårt land men Vingåkers socken är rätt känt och nästan i klass med dalasocknarna. I motsats mot dalasocknarna har Vingåker varit en välmående konservativ bygd, där traditionerna lev kvar. Många kända spelmän från Vingåker finns omnämnda som August Widmark "Sjuttio-åttan", om vilken sas att han kunde 78 polskor. Elakt folk menade dock att han bara spelade en. På senare tid kan nämnas Axel Wester, som många Vingåkersbor ännu minns t.ex. när han spelade tyska klockorna.

Bland dem som tecknat upp Vingåkersmelodier kan nämnas folkskolläraren A. P. Andersson i Berga, Johanna Lundström, som är mycket intressant genom sina uppteckningar inte bara av visor utan om levnadsförhållan-

dena, folkskolläraren Nils Dencker på Åsa med sin bok "Spelmän och melodier i Vingåker" och främst kanske nyligen bortgångne Gustaf Wetter.

När Monica Lantz berättade om Vingåkersvisor för Högsjöpensjonärerna fick man sjunga Vingåkersvalsen, Vingåkersrosen m.fl. Hon hade även hittat visan om Gärlingstorp. Den går på melodin "I låga rymtarporpet" och eftersom jag inte hört den tidigare eller sett den återgiven slutar jag med att låta allmänheten läsa och gärna sjunga visan.

På Gärlingstorp där bodde
En herreman vars namn
Nog alla säkert känner
I hela denna trakt
Han blivit vitt beryktad
I hela Sveriges land
Ty han har bytt tjänare
Var höst, var vår, ja jämt.

Han har ock en hushållerska
Söm icke är för rar
Ty inga pigor kunna
Hos henne stanna kvar.
Om de ej bära skvaller
Av allehanda slag
Då kunna de kanhända
En två år vara kvar.

En kokerska de har
Som har varit där två år
Hon omtyckt är av Gregoria
Sen första dan hon kom
Om något skall uträttas
Då är hon jämt tillreds
Att skälla om det passar
Det gör det jämt förstås.

Hon är ej sen att kasta folk
På dörrn och ut på gärn
Och svärja, sparka, riva
Ut ögonen på folk.
Så att de bliva liggande
I flere veckors tid
Och kunna knappast tänka på
Att åter få sin syn.

Vi får ej glömma rättaren
Han står i främsta led
Han hjälper till att bära
Så mycket som han vet.
Men jag dem unnar gärna
Snart kanske det är slut
Ty mången gång det hänt förut
Att de fått resa ut.

Det hände här för litet sen
Ja, för en månads tid
En lagårdskarl de hade
Så när uppäten blev
Utav två stycken pigor
Jag vet ej deras namn
För övrigt fick han resa
På 24 timmars tid.

Nu får jag sluta visan
Jag orkar inte mer
Nog kan det vara mera
Men det är inte tid.
Kanhända kan det bliva,
En liten visa till.
Jag säger icke säkert
Vi hoppas det - få se

N-stein

TEXT OCH FOTO:
OSCAR BOCIAN